

Andrej
Žmegač

ISTRAŽIVAČKI ZNANSTVENI PROJEKT

Antun Jančić i fortifikacijska arhitektura Mletačke Republike

Antun Jančić and Fortification Architecture of the Venetian Republic

Akronim: JANCIC

Trajanje: 36 mjeseci

Voditelj projekta: dr. sc. Andrej Žmegač

Suradnici: prof. dr. sc. Elisabetta Molteni, dr. sc. Darka Bilić

Savjetnici: dr. sc. Christian Ottersbach, dr. sc. Tea Perinčić

Službene mrežne stranice: <https://www.jancic-project.org>

Središnja tema projekta je Antun Jančić, nesumnjivo važan graditelj utvrda Mletačke Republike. Zadaća je projekta što cjelovitije prikazati njegov život i djelo, a pritom ne propustiti mapiranje relevantnih činjenica, kao niti ispitivanje transfera ideja u okruženju mletačke gradnje utvrda.

Jančić nije nova tema u stručnoj literaturi jer je možda prvu njegovu karakterizaciju dao još Giuseppe Gerola 1933., a slijedili su pojedini skicozni osvrti sve do nešto znatnijeg doprinosa koji mu je 2013. posvetio pisac ovih redaka. Neobična je činjenica da mu je više pozornosti bilo posvećeno u stranoj no u našoj literaturi. Među tim osvrtima treba istaknuti zapažanja Christiana Ottersbacha, sjajnog poznavatelja mletačkih i drugih utvrda i savjetnika projekta, koji je istaknuo Jančićevu originalnost. Ocijenio je da je Jančić bio genijalan, a da se o njemu nije znalo gotovo ništa. Ta spoznaja mogla bi se smatrati polaznom točkom i motivacijom projekta.

Ono što predstoji je intenzivno arhivsko istraživanje jer i uz dosad poznate dokumente zasigurno još postoji obilje

građe što svjedoči o njegovu djelovanju. Prije svega trebalo bi upotpuniti popis lokaliteta/projekata na kojima je bio zaposlen; zasad su poznati njegovi angažmani u rasponu od *Terraferme* do Grčke, a u tom je nizu, kao jedina naša utvrda, Knin. Doduše, u onom času to je bila najvažnija fortifikacijska intervencija u Dalmaciji zbog svog strateškog položaja daleko u zaleđu. Najnoviji podatak govori da se bavio i utvrdama u Boki, što je tek potrebno točnije istražiti. Sljedeća je zadaća nastojati otkriti barem osnovne biografske podatke poput godina rođenja i smrti, doba ulaska u službu Mletačke Republike, pa i neke okolnosti iz privatnog života. Bez takvoga bi oslonca predodžba o Jančićevoj povijesnoj i kreativnoj figuri ostala neprikladno apstraktna. Uz podatke što govore o njegovim uspjesima, promaknućima, ugledu, kakve već imamo, zanimljiva bi bila i svjedočanstva o odnosima prema suparnicima, sporovima i tome slično, jer svako životno iskustvo uz uspjehe poznaje i neuspjehe. U svakom je slučaju cilj da se uspostavi što slojevitija i plastičnija slika o tom projektantu i časniku.

Kontekst u kojemu će valjati tumačiti Jančića je onaj mletačkih procedura oko gradnje utvrda te položaja i statusa njegovih suvremenika zaposlenih na sličnim građevnim pothvatima, kako bi se ocijenilo njegovo značenje u tom i takvom okruženju. To će biti jedna od tema kojoj će se posvetiti suradnice na projektu, dr. sc. E. Molteni i dr. sc. D. Bilić. One su i dosad istraživale i objavljivale o srodnim temama, a imajući veliko iskustvo u radu u venecijanskim arhivima više su nego kvalificirane za takva istraživanja. Njihovi radovi sadrže vrlo važne metodološke implikacije jer nastoje deducirati razlike među mletačkim graditeljima u smislu odnosa *ingegnere-tecnico*, odnosno *ingegnere pubblico-ingegnere militare*. Premda bez izražene institucionalne strukture, čine se očitim razlike između graditelja koji su vezani uz lokalne organe vlasti i onih koji obilaze udaljena odabrana mletačka uporišta.

Nije teško pretpostaviti da će osnovno mjesto arhivskih istraživanja biti Archivio di Stato, a osim toga u Veneciji i Biblioteca del Museo Correr, Biblioteca Nazionale Marciana i Fondazione Querini Stampalia. Važna dionica istraživanja odvijat će se i u Državnom arhivu u Zadru, ali i u bečkom Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchivu, gdje ima vrijedne građe o Mletačkoj Republici. Čini se da se pokazuje potreba konzultiranja i daljnjih arhivskih i srodnih ustanova.

Jančić je živio u posljednjim desetljećima 17. i prvim desetljećima 18. stoljeća, to znači u kasno doba Mletačke Republike. Istraživanje njegova djelovanja razumljivo će uključiti mletačke utvrde tog doba, ne samo njegove već i takve što su u ono doba smatrane važnima i suvremenima. Utverdama kasnog razdoblja općenito je dosad bilo posvećeno manje pozornosti no primjerice onima Cinquecenta. S obzirom na doba Jančićeva djelovanja, logično je referentno razdoblje odrediti sa stotinu godina između početka

Kandijskog rata (1645.) i kraja Jančićeva života, odnosno u nedostatku tog podatka, godine Schulenburgove smrti (1747.). Otvara se, dakle, i neobično zanimljiva i važna tema J. M. von der Schulenburga, glavnog zapovjednika mletačke vojske. Osim njegova odnosa prema Jančiću, važna su bila njegova geopolitička razmišljanja i procjene ne samo o organizaciji obrane u Dalmaciji već i o sveukupnom odnosu Venecije prema lokalnom društvu i njegovoj budućnosti.

U širem smislu Jančića se može doživjeti kao još jednoga od *schiaivona*, za kojega još ne znamo gdje je rođen, jedino je jasno da je bio dalmatinskog podrijetla. Također još ne znamo precizno kakvo je značenje njegovih arhitektonskih ostvarenja, ali na temelju njihove rasprostranjenosti i važnosti tih lokaliteta možemo pretpostaviti da pripada među najveće vojne graditelje s naših prostora. U tom problemskom sklopu temeljnu bi važnost trebala imati njegova utvrda Palamidi na Peloponezu, koja u stručnim, pa i širim krugovima ima gotovo kulturni status i smatra se remek-djelom vojnoga graditeljstva. Svakako još predstoji pomna analiza dokumenata o njoj i tumačenje njezinih posebnosti.

Osim objavljivanja znanstvenih rezultata na uobičajene načine, bitna sastavnica projekta je komuniciranje činjenica o mletačkim utverdama kasnoga razdoblja putem mrežne stranice gdje se tu građu nastoji izložiti na lako razumljiv način. Stanovitu "aplikaciju" spoznaje projekta bi mogle naći u obnovi i uređenju pojedinih utvrda, poput one koja se upravo odvija u Šibeniku. Drugi pak vid komuniciranja publici su javna predavanja, među kojima će se ono prvo referirati na ovogodišnji ishod prijave mletačkih utvrda za upis na Popis svjetske baštine. Hrvatske utvrde u toj prijavi potječu, doduše, iz razdoblja prije Jančića, ali je on važnije među njima zasigurno poznavao. x